DIN SKOG, ALLAS VATTEN

Goda råd för att bevara vattenkvaliteten
och livet i vattnet i samband med skogsbruk

Hur du sköter skogen påverkar direkt och indirekt kvaliteten på vårt dricksvatten och livet i vattnet. Som skogsägare har du därför ett stort ansvar för att vattnet ska behålla sin goda kvalitet. I den här broschyren visar vi vad du kan göra för att vattnet i din skog ska hålla sig friskt – idag och i framtiden!

Att ta hand om sin skog är en självklarhet för alla skogsägare. Men tänker du på hur vattendrag och sjöar påverkas när du eller andra utför jobb i skogen? Vi hoppas det. För att underlätta för dig har vi samlat goda råd och anvisningar på vad du kan göra för att bevara livet i vattnet och vattenkvaliteten i samband med skogsbruk.

De sjöar, bäckar, åar, gölar och andra vattendrag som finns i skogen är fyllda av djur och växter som är viktiga för vårt ekosystem. Men det är inte bara vattnet i sig som är viktigt att skydda, utan stor hänsyn ska också tas när man jobbar i den så kallade kantzonen, det vill säga skogen närmast vattnet. Kantzonen och vattnet ska betraktas som en enhet eftersom kantzonens struktur och egenskaper, vegetation och mark starkt påverkar vattenmiljön.

Ett friskt vatten är livsviktigt. Arbete som utförs i din skog kan påverka inte bara de vattendrag och sjöar som finns i din skog, utan allas vårt vatten.

Foto: MostPhotos

Foto: Vanja Strand

Kör inte i vattendrag och diken. Överfarter kan göras av till exempel stockar och ris. Överfarten bör finnas tillgänglig för åtgärder som kan följa efter avverkning. Stockmattor (markskonare) är ett annat alternativ.

TERRÄNGTRANSPORT

Kör inte i kantzonen. Marken nära vattenmiljöer är ofta fuktigare och har sämre bärighet än omgivningen. Om det blir skador på marken, ökar risken för erosion och slamtransport som i sin tur kan vara skadligt för livet i vattnet.

Om du behöver passera vattendrag eller våtmark med skogsmaskiner; kavla och risa körvägar och använd virke, markskonare eller andra tekniska hjälpmedel för att bygga överfarter.

SKYDDSDIKNING, VÄGDIKEN OCH DIKESRENSNING

Avsluta diken innan de når sjö och vattendrag, anlägg sedimentations-bassänger eller låt vattnet översila ett område. Då minimerar du risken att sediment transporteras till vatten som ligger nedströms. Passa på att utföra dessa åtgärder när det är lågvatten.

Foto: Arne Öberg

Välj gärna en bro eller valvbåge vid passage över vattendrag.

BYGGE AV SKOGSBILVÄG ELLER TRAKTORVÄG

När du anlägger passager över vattendrag, se till att de inte blir vandringshinder för fisk och andra djur som lever i vattnet. Välj i första hand en bro eller en valvbåge, då påverkas bottenstrukturen i vattendraget minimalt. Samarbeta gärna med andra skogsägare – det gynnar både ekonomin och möjligheterna att få en bra vägsträckning.

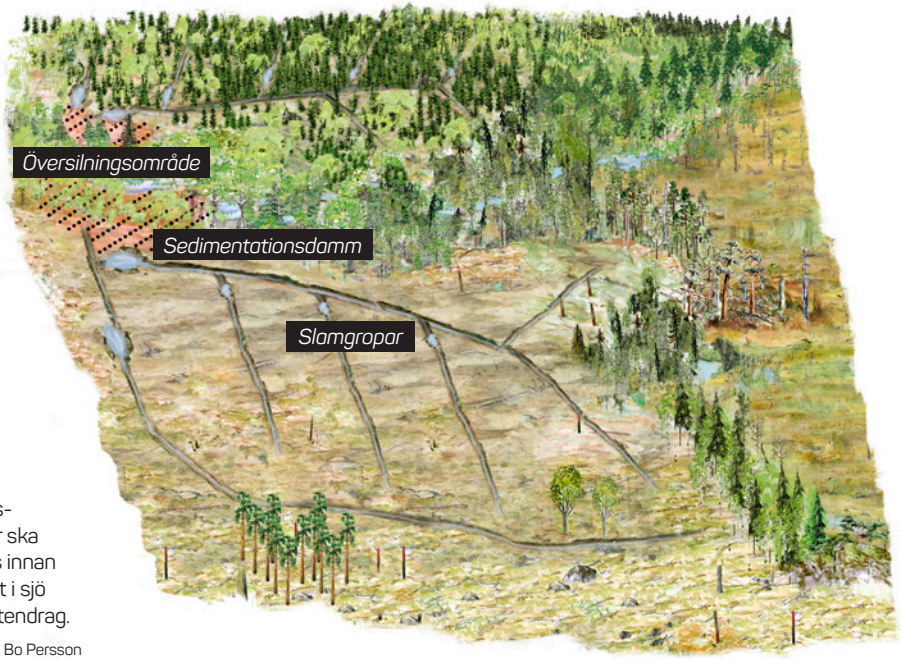

Diknings-åtgärder ska avslutas innan de når ut i sjö eller vattendrag.

Illustration: Bo Persson

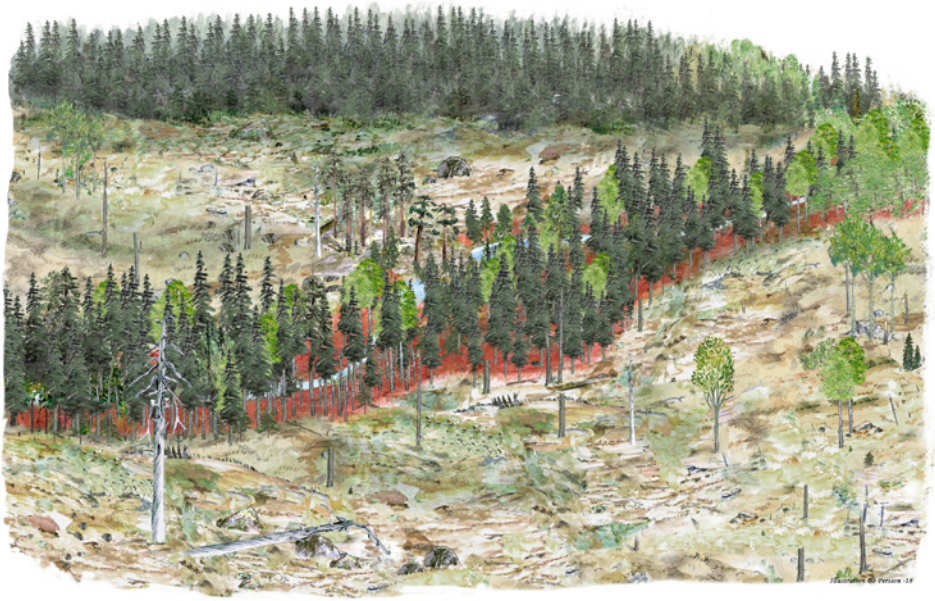

Illustrationer: Bo Persson

Lämna kantzoner vid avverkningen. Bredden på zonen behöver anpassas till skogens, markens och vattnets särskilda egenskaper på platsen.

RÖJNING OCH GALLRING

Gör ingen åtgärd i kantzonen om du bedömer att den fungerar bra som den är. Om kantzonens bestånd är ensartat kan du röja eller gallra för att öka variationen i ålder, dimension och trädslagsfördelning. Det förbättrar kantzonens funktioner på sikt. Röj gärna fram lövträd närmast vattnet i barrdominerade bestånd.

FÖRYNGRINGSAVVERKNING

Avgränsa och lämna funktionella kantzoner. Det innebär att du anpassar bredden på kantzonen till vattnets, markens och trädens särskilda egenskaper på platsen. Kantzonen ska ge skugga, föda och död ved till vattnet och fungera som ett filter för till exempel näringsämnen och slam. Håll körning och markberedning utanför kantzonen.

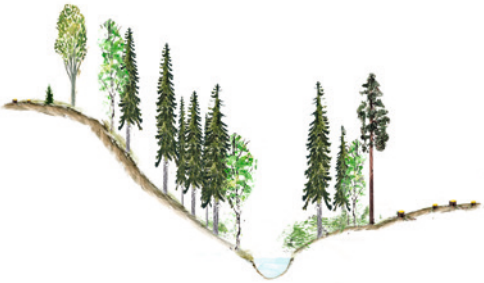

Kantzoner har stor betydelse för biologisk mångfald, vattenkvalitet och variation i landskapet. Träd, annan vegetation och ostörd mark begränsar läckage av näringsämnen, partiklar och andra föroreningar. Rotsystemen armerar och skyddar dessutom mot erosion.

GÖDSLING OCH ASKÅTERFÖRING

Vid kvävegödsling bör en gödslingsfri zon på minst 25 meter lämnas mot sjöar och vattendrag. Grunda marker och genomsläppliga jordar bör inte gödslas, då det finns risk att kvävet läcker ut i vattnet istället för att vara till nytta för träden.

För att motverka försurning bör du vid behov återföra aska om du tar ut skogsbränsle ur din skog. Aska som hamnar direkt i vattnet kan dock orsaka saltchock. Här gäller minst 15 meter skyddszon vid spridningen.

VIRKESLAGRING

Placera virkestravar så att avrinning från dessa inte hamnar direkt i ytvattenmiljö såsom diken och vattendrag. Ämnen som lakas ut från trädens bark kan skada livet i vatten. Om virket ska behandlas med bekämpningsmedel måste du vidta åtgärder så att medlet inte når vattenmiljöer.

ANVÄNDNING AV KEMIKALIER

Förvara och jordslå kemiskt behandlade plantor så att inget läckage kan nå vattenmiljöer. Hela fiskbestånd kan slås ut på grund av felaktig förvaring av plantor.

Tänk också på att oljor och drivmedel kan skada livet i vatten allvarligt. Hantera därför dessa med stor försiktighet och underhåll skogsmaskinerna för att förebygga eventuella läckage.

Foto: Rikard Flyckt

Vid askåterföring krävs en skyddszon mot sjöar och vattendrag på minst 15 meter. Vid kvävegödsling gäller en zon på minst 25 meter.

Foto: MostPhotos

Virkestravar ska placeras så att avrinning från dessa inte sker direkt i ytvatten som diken och vattendrag.

Foto: MostPhotos

Hantera dieseltankar, oljefat och andra miljöfarliga produkter med stor försiktighet så att inget läckage uppstår.

FSC MIX Paper FSC® C074894

NORDIC SWAN ECOLABEL Printed matter 3041 0417

© Skogsstyrelsen 2020-03 · Innehåll: Elisabet Andersson · Grafisk form: David Svensson
Tryckeri: Exakta Creative, Papper: MultiOffset 140 g · Skogsstyrelsen har hela ansvaret för innehållet i denna broschyr (text och bilder). Innehållet ska inte tolkas som Europeiska unionens eller EU-kommissionens officiella ståndpunkt.

LAGAR OCH REGLER

I 30 § skogsvårdslagen finns regler för vilken hänsyn som ska tas till natur- och kulturvärden vid all skötsel av skog på mark som omfattas av skogsvårdslagen. Regler som berör skogsbruk och vatten finns även i miljöbalken, bland annat i kapitel 2, 11 samt 12 § 6.

ÅTGÄRDER VID VATTEN

Det är viktigt att veta vilken hänsyn som ska tas enligt reglerna vid åtgärder i anslutning till vatten. Undersök även om din planerade åtgärd är anmälningspliktig eller tillståndspliktig.

Vatten har ett starkt skydd i reglerna. Till exempel ska passager över vattendrag anläggas så att fiskar och andra vattendjur kan fortsätta att röra sig uppströms och nedströms i vattendraget.

Skogsbruksåtgärder ska utföras så att de inte orsakar skadlig slamtransport, till exempel ska dikningsåtgärder avslutas innan de når sjöar och vattendrag.

Vattenverksamheter som exempelvis grävning i vatten och nydikning omfattas av miljöbalken och hanteras av länsstyrelsen. Dikesrensning som sker till ursprungligt djup och läge kan vara anmälningspliktigt enligt miljöbalken till Skogsstyrelsen. Skyddsdikning är anmälningspliktigt enligt skogsvårdslagen till Skogsstyrelsen.

VATTENSKYDDSOMRÅDEN

Om du äger skog i vattenskyddsområden så bör du veta att dessa områden har särskilda föreskrifter som kan påverka vad du får göra – och inte får göra.

Beroende på vad dessa föreskrifter säger så är det länsstyrelsen eller kommunen som är tillsynsmyndighet. En planerad skogsbruksåtgärd kan vara tillståndspliktig inom vattenskyddsområdet. Kontakta den myndighet som har tillsynen för att få mer information.

LÄS MER

- *”Skogsbruk vid vatten”*, en ny reviderad version (2019) kan beställas direkt från *www.skogsstyrelsen.se/bocker*
- Målbilder för god miljöhänsyn *www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog*
- Skogskunskap *www.skogskunskap.se*

GRIP ON LIFE

I projektet Grip on Life arbetar myndigheter, skogsägarföreningar och intresseorganisationer tillsammans för att värna och utveckla värdefulla vattendrag och våtmarker i skogslandskapet, samtidigt som vi kan fortsätta använda våra naturresurser på ett hållbart sätt.

Läs mer på www.griponlife.se

Med bidrag från Europeiska unionens LIFE-program